

cumpărarea unui nou sat¹ și, poate, cum am spus mai sus, în lucrări de extindere a complexului monastic potrivit cu noua sa situație materială.

★

Am încercat să urmărim, în măsura în care ne-a îngăduit-o informația cuprinsă în izvoare, viața întemeietorului Tismanei, de la cele mai vechi știri — nesigure și vagi — pe care le avem despre tineretea sa și pînă la vremea la care, el și obștea pe care o conducea, au ajuns să stăpînească două mănăstiri din Țara Românească, înzestrate cu însemnate posesiuni și venituri. Ajunși aici, se cuvine să ne oprim o clipă, pentru a arunca o privire asupra drumului parcurs.

Din cele cercetate pînă acum, figura lui Nicodim nu se conturează nici ca a unui vizionar ce încearcă să imprime el evenimentelor o desfășurare conformă cu planurile sale, dar nici ca a unui mare mistic ce caută, prin retragerea de lume, o evadare din realitățile vremii. Credem a fi putut arăta că *el a fost unul dintre numeroșii participanți activi la lupta pentru apărarea regiunilor dunăreano-balcanice față de cotopirea încercată de feudalitatea maghiară* — poate chiar un erou al acesteia — în una dintre formele pe care ea o putea îmbrăca la acea vreme, în singura formă potrivită cu situația sa de monah ortodox. Dacă, dintre nenumărații participanți la această acțiune de apărare — căci dată fiind amploarea acestei acțiuni în spațiu și în timp, ei au trebuit să fie deosebit de mulți — el este unul dintre puținii pe care izvoarele îi menționează anume, aceasta se datorește nu numai unei întîmplări, ci și, fără îndoială, faptului că el a urmărit, în tot lungul acestei perioade, cu consecvență și tenacitate, aceeași linie de conduită, sub același aspect al intransigenței confesionale. Într-adevăr, dacă nimic nu ne îndreptățește să-l considerăm — nici chiar din acest punct de vedere — drept unul dintre conducătorii întregii acțiuni defensive, în schimb avem toate motivele să credem că niciodată, nici chiar atunci cînd s-ar părea că a pierdut speranța unei reîntoarceri în ctitoria sa de la Vodița, nu-l vedem renunțînd la misiunea ce-i fusese încredințată de domnie și de ierarhia bisericească, misiune pe care și-o asumase prin înființarea primei sale mănăstiri de la nord de Dunăre. *Noua ctitorie de la Tismaņa nu era, în fapt, decît — în alt punct al frontului, în funcție de noile împrejurări create de pierderea Severinului — o reeditare a Vodiței, cu aceleași scopuri politice, înveșmintate în aceeași formă confesională*².

Fără a impieta asupra cercetării ce urmează, putem spune, încă de pe acum, că de aici înainte desfășurarea vieții lui Nicodim intră într-o nouă fază: dacă pînă aici activitatea lui a avut, în ciuda forme sale confesionale, un caracter *predominant politic*, de aici înainte și pînă către sfîrșitul vieții sale (pînă pe la 1404—1405), el pare a renunța la viața activă pe care o duse pînă atunci și a se complăce într-o pasivă retragere de lume, sau cel mult într-o destul de modestă activitate culturală. Într-adevăr, după 3 octombrie 1385 și pînă la data menționată mai sus, asupra lui Nicodim nu avem decît o singură știre, de minimă însemnătate: el figurează printre clericii martori ai hrisovului dat, la 4 septembrie 1389, de către Mircea mănăstirii Cozia³. Ar fi greu de crezut că această absență a oricărui mențiuni mai de seamă asupra lui Nicodim ar putea corespunde cu o vie și intensă activitate a acestuia, pe aceeași linie de participare la zbuciumata viață politică a vremii și că ea s-ar datora, doar unei întîmplări⁴. Trebuie oare să bănuim că întemeietorul Tismanei, odată ajuns în fruntea unei obști călugărești bogate și posesoare a două mănăstiri, a optat pentru o viață contemplativă, dedicată eventual doar unei încă insuficient lămurite activități strict culturale? A părăsit el, pentru o bucată de vreme, țara, așa cum uneori s-a admis?

¹ Satul Saghievățul «pe care l-a cumpărat <= ЦЮ € КОУПНАК» Nicodim sub Dan voievod» ce apare în documentul fără dată, mai sus citat, al lui Mircea, și este apoi pomenit și în numeroase documente de mai târziu, cu aceeași formulă. Nefiind menționat în hrisovul dat de Dan I, acest sat pare să fi fost cumpărat, după 3 octombrie 1383 și, bineînțeles înainte de 23 septembrie 1386, data morții lui Dan. Faptul că el nu apare în singurul document anterior precis datat al lui Mircea pentru Tismaņa se explică, ni se pare, prin aceea că — așa cum se vede dintr-o analiză de detaliu — toate părțile privitoare la posesiunile mai vechi ale obștii conduce de Nicodim sînt, în acest act, o simplă parafrază a textului documentului lui Dan I.

² Tismaņa preia rolul de organ de legătură — sub forma propagandei ortodoxe — între domnia Țării Românești și cnejii români de peste munți. Pierderea Severinului însemna pentru domnul român imposibilitatea de a mai interveni eficient în sprijinul nemulțumitorilor din regiunile bănățene. Dar aceasta nu însemna cîtuiș de puțin renunțarea definitivă la orice încercare de a folosi orice nemulțumiri ale oricărui român de sub stăpînirea regelui: cum n-am socotit drept o simplă întîmplare faptul că tocmai în vremea funcționării Vodiței au fost deposedați de moșile lor, pentru legătură cu voievodul muntean, unii cneji bănățeni (vezi mai sus, p. 266, nota 3), nu putem socoti drept coincidență nici faptul că Tismaņa se afla situată numai la o zi de drum, pe poteci tănuite de munte, de alt grup însemnat de nemulțumitori români, cei din Hațeșul în care, la 15 iunie 1377, treceau în stăpînirea lui Petru Zayk, Chititul de sus și de jos și Ocoliușul Mare «que videlicet sub knezatus condam Kend (Cindea) et filii eorum fuissent, ad manus regias devolutas, videlicet hominis pro suis infidelitatis nece patibuli interempti, qui... etiam filii Kend quampluribus infidelitates de partibus Transalpinis domino nostro regi <Lodovici> faciunt et facere conantur indefesse...» (*Documenta... Valachorum*... nr. 233, p. 271—272).

³ P. P. Panaitescu, *Documente*, nr. 9, p. 51—54; DIR., B, veac XIII—XV, nr. 28, p. 44.

⁴ Totuși, pentru această perioadă, știrile privitoare la posesiunile și veniturile celor două ctitorii ale sale sînt destul de numeroase.